

Analiza povezanosti slučajevea

Modus operandi, potpis

Analiza povezanosti je proces utvrđivanja da li postoje veze (posebni, distinktivni bihevioralni faktori) između dva ili više prethodno nepovezanih slučajeva, a pomoću analize mesta zločina.

- Uključuje utvrđivanje i poređenje fizičkih dokaza, viktimologije, karakteristika mesta zločina, motivacije, modusa operandi i potpisa za svaki slučaj koji se razmatra.
- Zahteva razmatranje i bihevioralnih sličnosti i bihevioralnih razlika.

Istražni i forenzički kontekst

- **U istražnom kontekstu:** kao pomoć policiji tako što će se ustanoviti gde da se usmere istražni naponi i sredstva (npr. da se identifikuju serijski zločini i sl.)
- **U forenzičkom (legalnom) kontekstu:** da se pomogne sudu time što će se utvrditi da li postoje distinktivni bihevioralni dokazi da bi se povezali zločini, u svrhu odlučivanja (npr. da li se slični zločini mogu zajedno procesuirati ili da li slični prošli zločini mogu da se iznesu kao dokaz)

Razlika u ova dva konteksta

- Istražna analiza se izvodi tokom istrage koja je u toku, podložna je brzima promenama; rezultate treba posmatrati **uz izvesnu nesigurnost** i tako ih i nuditi - preliminarni nalazi
- Forenzička analiza se sprovodi u skladu sa ustanovljenim profesionalnim i zakonskim pravilima da bi mogla biti prihvaćena kao dokaz na sudu; zasniva se **na činjenicama i dokazima**; viši standardi kompetencije i profesionalne metodologije moraju biti vidljivi

Modus operandi (MO)

**MO znači metod delovanja (izvođenja),
odnosi se na način na koji je zločin počinjen**

- Uverenje: razumevanje metoda i tehnika koje kriminalci koriste da počine kriminalno delo je najbolji način da se oni istražuju, identifikuju i konačno uhvate.
- Korišćenje znanja i iskustva poznatih kriminalaca (slučaj Južina Vidoka)



- **Modus operandi kriminalca se sastoji od izbora i ponašanja koja on koristi s namerom da mu ona pomognu u izvršenju zločina.**
- Prestupnikov MO odražava to **kako** je on počinio zločin.
- MO treba odvojiti od prestupnikovih **motiva** ili aspekata koji se odnose na **potpis**, a koji se tiču toga **zašto** je on počinio zločin.

Prikupljanje, čuvanje i ispitivanje MO kriminalaca: smisao i značaj

- Istražno povezivanje nerešenih slučajeva preko MO
- Identifikacija sumnjivih osoba poređenjem MO poznatog kriminalca sa dokazima MO u nerešenim slučajevima
- Rutinsko poređenje MO uhapšene osobe sa dokazima MO u nerešenim slučajevima
- Prioritizacija ili eliminacija osumnjičenog

Dodatni značaj MO za profajlera

- Može obezbediti niz informacija o počiniocu
- Ovo uključuje izbore, procedure ili tehnike koje mogu odražavati, sledeće:
 - **Posebna oblast, zanat, veština, profesija ili oblast znanja**, kriminalna ili ne-kriminalna
 - **Znanje posebno povezano sa žrtvom**, koje sugerije praćenje, kontakt ili prethodnu vezu odnosno odnos sa žrtvom
 - **Znanje posebno povezano sa mestom zločina**, koje sugerije nadgledanje, kontakt ili dobro poznavanje

Šta čini MO

- Prestupnikov MO je po svojoj prirodi **funkcionalan.**
- Sastoji se od naučenih ponašanja koja mogu **evoluirati i razvijati se tokom vremena** (usavršavanje, nazadovanje)

Funkcija MO ponašanja - najčešća

- **Zaštita identiteta počinioca:** npr. nošenje maske, pokrivanje očiju žrtve tokom silovanja, nošenje rukavica, ubijanje svedoka, nameštanje scene zločina
- **Uspešno izvršenje zločina:** npr. targetiranje i pronalaženje žrtve, korišćenje lepljive trake, korišćenje oružja i sl.
- **Olakšavanje počiniocu da pobegne:** npr korišćenje ukradenog vozila, odbacivanje vozila nakon izvršenja dela, vezivanje ili onesvešćivanje žrtve

Opšti tipovi MO – neke karakteristike mesta zločina

- Broj počinilaca
- Količina planiranja pre zločina
- Izbor lokacije za zločin
- Putanja kojom se išlo do lokacije
- Nadgledanje mesta ili žrtve pre počinjenja dela
- Uključivanje žrtve tokom zločina
- Korišćenje oružja tokom zločina
- Korišćenje prinude odnosno sputavanja kako bi se kontrolisala žrtva

Opšti tipovi MO – neke karakteristike mesta zločina

- Priroda i obim povreda nanetih žrtvi
- Metod ubistva žrtve
- Priroda i obim mera predostrožnosti
- Lokacija i pozicija odeće žrtve
- Lokacija i pozicija tela žrtve
- Predmeti uzeti od žrtve ili sa mesta zločina radi profita ili da bi se sprečila identifikacija
- Metod transporta do i od mesta zločina
- Pravac bega sa lokacije

MO - delovanje ili neuspeh da se deluje

- Uobičajeni primeri: nekorišćenje kondoma tokom seksualnog napada, nekorišćenje oružja tokom pljačke ...
- MO, motivi i potpis su razdvojeni koncepti, iako povezani i čak međuzavisni u kontekstu analize povezanosti.

Uticaji na MO

- MO ponašanja su naučena, a takođe su i dinamična i rastegljiva.
- MO je pod uticajem vremena i može se menjati kako prestupnik uči ili mu se stanje pogoršava
- MO funkcija i osnažujućih i destabilišućih činilaca.

Oснажујући фактори МО

- Преступници могу схватити да су неки од избора које праве током злочина ефикаснији од других и понављати их у будућим преступима
- Упркос томе, током криминалне каријере преступници могу усвојити МО изборе који ненамерно откривају нешто о њиховом идентитету, карактеру или искуству

Neki od osnažujućih faktora

- **Edukacioni i tehnički materijali.** MO može odražavati upoznatost ili ovladavanje specijalizovanim znanjima ili tehnikama.
- **Profesionalno iskustvo.** MO može odražavati posebna znanja i veštine i sugerisati profesionalno iskustvo počinioca; prestup može odražavati priliku koja je kreirana prestupnikovom profesijom, u smislu vremena, mesta ili raspoloživosti žrtve.

Neki od osnažujućih faktora

- **Kriminalno iskustvo i samopouzdanje.** Porast umešnosti, sigurnosti, mere predostrožnosti; važno je utvrditi šta je prestupnik planirao, na osnovu dokaza o onome što je doneo na mesto zločina i o ponašanju koje je ispoljio
- **Kontakt s pravosudnim sistemom.** Zatvorska kazna - „odlazak na koledž“
- **Mediji.** Informacija u vezi sa slučajem može dati prestupniku uvid u buduće mere predostrožnosti, može obezbediti drugim prestupnicima mogućnost da kopiraju određenu seriju i tako odvrate sumnju sa sebe

Destabilišući faktori

- MO može i nazadovati tokom vremena i postati manje vešt, manje kompetentan, nemarniji i iracionalniji. Uobičajeni načini destabilizacije su, npr:
 - Pogoršanje mentalnog statusa
 - Korišćenje supstanci
 - Preterano samopouzdanje koje može voditi ka nemarnosti
 - Raspoloženje prestupnika (npr. agitiranost, uzbuđenje ili distrakcija)
 - Neprovereni ili nepouzdana alati ili vozila (npr. oružje koje ne opali i sl)
- primer: Ted Bandi

X faktori

- Bilo koji nepoznati ili neplanirani uticaj koji može uticati na ponašanje tokom zločina; može primorati počinioca na improvizaciju ili brzo povlačenje
- Primeri
 - Zakazivanje oružja
 - Neočekivani svedoci
 - Spremnost ili reakcija žrtve (npr žrtva obučena za samoodbranu)
 - Neefikasan metod ubistva ili kontrole (žrtva neplanirano preživi napad ili neplanirano umre)
 - Zakazivanje vozila (kvar, nestanak goriva, probušena guma)
 - Pojačane mere bezbednosti na odabranoj lokaciji

X faktori: vrste zločina

- **Prekinuti-nedovršeni** je onaj koji ne sadrži dovoljno MO ponašanja da bi se dovršio zločin
- **„Zločin koji je pošao naopako“** sadrži neplanirana MO ponašanja koja povećavaju prestupnikov rizik ili kriminalni status.

Potpis prestupnika

- Termin potpis se dolgo koristi da referiše na neobičan, distinktivan MO kriminalca.
- MO ponašanja se često menjaju i nisu uvek tako distinktivna
- Zahteva razumevanje i razmatranje psihodinamike prestupnika.

Psihodinamika prestupnika

- Termin se odnosi na to kako se svesni ili nesvesni nagoni, emocije i želje kombinuju da bi odredili ličnost i motivaciju
- Razlike među individualnim prestupnicima: ni slična ponašanja pod sličnim okolnostima od strane različitih počinitelaca neće nužno biti iz identičnih ili čak sličnih motiva.

John Money: lovemap

- termin koji je Money razvio da opiše **idealizovanu scenu, osobu ili program aktivnosti koje zadovoljavaju određenu emocionalnu ili psihološku potrebu prestupnika.**
- Ljubavne mape razvijaju se kod svih ljudi
- Razvoj potpisa prestupnika nužno sledi paralelnu putanju s njegovim seksualnim i emocionalnim razvojem.
- Kriminalna ponašanja nastaju kada razvojni proces „isklizne iz šina“ i kada osoba **asocira prijatnost sa nasilnim ili na drugi način kriminalnim aktivnostima**
- Asocijacije doprinose bihevioralnoj osobenosti prestupnika

Ponašanja potpisa

Oni akti koji nisu neophodni da bi se počinio zločin, već pre sugerišu psihološke ili emocionalne potrebe, nazivaju se potpis.

- Ponašanja nisu po svojoj prirodi funkcionalna.
- Reflektuju psihodinamičke odnose i predispozicije koje su generalno stabilnije i trajnije tokom vremena nego one koje se mogu uočiti u MO.

Karakteristike potpis-ponašanja

- Jednostavno ponavljanje datog ponašanja kroz mnogostruke prestupe nije dovoljno da čini potpis, ono prosto može biti deo MO prestupnika.
- Generalno, za potpis je karakteristično:
 - Potrebno je **dodatno vreme** da se ponašanje izvrši, više nego što zahteva funkcionalni MO
 - **Nije neophodan** za izvršenje zločina
 - Uključuje **ekspresiju potrebe ili emocije**
 - Može uključivati **ekspresiju fantazije**

Aktivna ponašanja potpisa

- **Svesni, namerni akti koje počini prestupnik,** prestupnik ima kontrolu nad situacijom i namerava da ostavi specifični utisak ili da zadovolji određenu emocionalnu potrebu.
- Jasna poruka od počinioca
- Primeri:
 - Specifičan i ponovljeni tip žrtve
 - Specifična i ponovljena konstelacija povreda nanetih telu žrtve
 - Poruke ostavljene na mestu zločina
 - Specifično i ponavljano oružje koje ide van funkcije
 - Specifično i ponavljano vezivanje na određeni način

Pasivna ponašanja potpisa

- **Po prirodi uzgredna, slučajna; počinitelac nema kontrolu i nenamerno ostavlja određeni psihološki utisak.**
- Primeri:
 - Preterano ubistvo i brutalan nivo nasilja
 - Opsesivno-kompulsivna ponašanja (npr. proganjanje, uznemiravanje)
 - Samoosuđujući govor

Ograničenja upotrebe potpisa za analizu povezanosti

Nije uvek moguće povezati, ili odbaciti vezu slučajeva, korišćenjem potpisa iz sledećih razloga:

- Prestupnik možda neće uvek ostaviti za sobom dokaze o ponašanjima potpisa
- Prestupnik može preduzeti mere predostrožnosti koje će prikriti tragove ponašanja potpisa
- Dokazi ponašanja prestupnika mogu biti izgubljeni, propušteni ili uništeni od strane forenzičkog osoblja ili istražitelja

Obrasci potpisa

- **Ukupni potpis počinioca odnose se na obrazac ili klaster MO ponašanja, ponašanja potpisa i motivacija koji se mogu pronaći u okviru prestupa.**
- Ovaj obrazac ponašanja može biti jedinstven za određenog počinioca i može da se koristi da se naprave razlike između mesta zločina i potencijalno između počinilaca, može da bude redak unutar određenog tipa prestupa, ali i uobičajen.

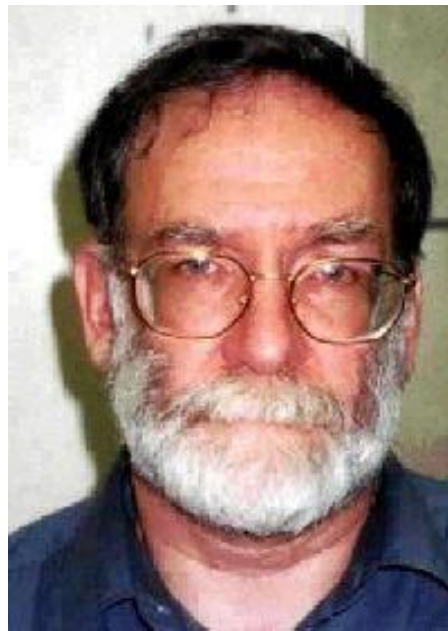
Prepoznavanje potpisa prestupnika

- Potpis se ponekad neodgovarajuće naziva „vizitkartom“
- Mnogi serijski ili predatorski počinioci nemaju potrebu da se upuštaju u ličnu ekspresiju emocija karakterističnih za njihove individualne ličnosti.
- Uprkos posebnosti potpisa prestupnika, nije odgovarajuće tvrditi da su dva mesta zločina povezana samo potpisom psihološki identična
- Razlozi za nesigurnosti:
 - „Poklapanje“: mesta zločina i ponašanja ne mogu biti potpuno ista kroz različite prestupe, čak i ako je ista osoba odgovorna
 - Subjektivnost same interpretacije

Koje činioce razmotriti

- Da li je suma bihevioralnih dokaza dovoljna da se interpretira prestupnikov potpis
- Da li je količina bihevioralnih dokaza potpuno reprezentativna za potrebe prestupnika (npr. Da li je počinitelj imao vremena da uradi sve što je osećao da je važno da uradi?)
- Da li bihevioralni dokazi sugerišu potpis koji je deo eskalacije ili razvoja prestupnikovog kontinuuma fantazija ili da li prestupnikov potpis izgleda relativno fiksno tokom vremena

Slučaj Harolda Šipmana („Doctor Death“)



Analiza povezanosti slučajeve: potpis prestupnika na sudu

Pretpostavke:

- „bihevioralna konzistentnost prestupnika“
- „bihevioralna posebnost prestupnika“

, što se može koristiti u analizi povezanosti da bi se identifikovala osnova za uverenje da je zločine počinila ista osoba, a na bazi bihevioralne sličnosti

Međutim...

...prema, Turvey-u, pretpostavke ovih istraživača ignorišu neke od aksioma kriminalnog profilisanja:

- Različiti prestupnici rade slične stvari iz različitih razloga (ovo je poznato kao **princip bihevioralne varijanse**)
- Ponašanja pojedinog prestupnika su multiplo determinisana; ona mogu biti rezultat mnogostrukih motivacija i mnogostrukih spoljašnjih činilaca (ovo je poznato kao **princip multideterminacije**)

Sugeriše da povezivanje slučajeva nije uvek moguće i retko je sigurno.

Suprotstavljene pozicije

- Kanterova hipoteza predviđa da će prestupnik ispoljiti konzistentnost (ili sličnost) ponašanja kroz seriju kriminalnih dela
- Turvi: ne samo da bihevioralne manifestacije MO i potpisa mogu varirati kroz seriju, već i serije koje su predmet ispitivanja mogu biti jednog tipa zločina, među više tipova koje možda čini jedan kriminalac.



Peter Kurten, „vampir
iz Dizeldorfa“

Razlikovanje MO i ponašanja potpisa

- problem što potrebe u vezi s potpisom i potrebe u vezi s MO mogu biti zadovoljene istim ponašanjem (npr. sakrivanje lica žrtve)
- isti akt može zadovoljiti i MO potrebe i potrebe povezane s potpisom i stoga biti deo i jednog i drugog (npr. sakrivanje lica žrtve)
- Da bi se pitanje razrešilo u konkretnom slučaju, neophodno je interpretirati dokaze u kontekstu činjenica o datom slučaju i drugih ponašanja ispoljenih tokom zločina.

Interpretacija bihevioralne povezanosti

- fizički dokazi su najpouzdanija sredstva povezivanja dva ili više slučajeva.
- Kada su fizički dokazi u datom slučaju nedovoljni, ili kada zakon to dopušta, bihevioralni dokazi mogu se koristiti kao sekundarno sredstvo pristupanja problemu povezanosti

Rezultati analize povezanosti

Rezultati analize povezanosti mogu se izraziti kroz sledeće:

- Bihevioralne razlike
- Istražna povezanost
- Bihevioralne zajedničke karakteristike
- Dokazna veza

Bihevioralne razlike

- bihevioralni faktori su upoređeni i razlikuju se
- važno je da se bihevioralne razlike analiziraju u kontekstu ukupnog zločina i u vezi sa svim ponašanjima počinioca - prisustvo različitosti ne isključuje nužno povezanost

Istražna povezanost

- Istražna povezanost je **konekcija na opštem nivou između jednog ili više slučajeva**, koja služi da uputi na alokaciju istražnih sredstava
- generalne zajedničke karakteristike
- zahteva dalju istragu, nije konkluzivna.

Biheviioralna sličnost

- Prisutna je kada poređenje ukazuje na to da su **biheviioralni faktori slični, ali ne jedinstveni.**
 - Na primer, dve pljačke prodavnica dešavaju se tokom dana, uključuju korišćenje 357 magnum pištolja, počinioči nose maske

Probativna (dokazna) veza

- Pokazuje je ili jedinstveno ponašanje prestupnika ili jedinstveni potpis prestupnika koji se uočava u više slučajeva, sa ograničenim bihevioralnim razlikama.
- Ovo je konekcija koja je **dovoljna da podrži zaključak da je ista osoba odgovorna**. Fizički dokazi (DNK npr) mogu takođe obezbediti dokaznu vezu.
 - Ako postoje značajne bihevioralne razlike između zločina koje se ne mogu objasniti razvojem ili deterioracijom MO ponašanja, probativna veza ne može se navoditi u konačnoj analizi povezanosti slučajeva.